

EBÛ SÛLEYMAN ED-DÂRÂNÎ HZ. (2)*

*Eüzü bi'llâhi mine'ş-şeytâni'r-racîm.
Bi'smi'llâhi'r-rahmâni'r-rahîm.*

*El-hamdü li'llâhi rabbi'l-âlemîn... Ve's-salâtü
ve's-selâmü alâ seyyidinâ muhammedin ve âlihî
ve sahbihî ve men tebiahû bi- ihsânin ecmaîn...
Emmâ ba'd.*

Aziz ve muhterem kardeşlerim!

Allah-u Teâlâ Hazretleri'nin selâmı, rahmeti,
bereketi, ihsânı, ikrâmı üzerinize olsun...

Tasavvuf büyüklerinin hayatını anlatan, Ebû
Abdurrahmân es-Sülemî adlı büyük alimin eseri
*Tabakâtü's-Süfiyye isimli kitabın, 77. sayfasının
5. paragrafını okuyacağız ve devam edeceğiz.*

Fakat bunları okumağa başlamazdan önce,
zevkle yaptığımız bir vazife var: Başta
Peygamber SAS Efendimiz'in rûh-u pâkine
hediye olsun diye, sonra sâir enbiyâ ve
mürselîn, ve cümle evliyâullah u mukarrebînin,
ve hâssaten Peygamber Efendimiz'in mânevî
irşâd vazifesinde varisleri ve vekilleri olan
sâdât ve meşayih-ı turuk-ı aliyyemizin;

Bu beldeleri fetheden fâtiplerin, şehidlerin,
gâzilerin ve fâtiplerden önce buralara cihad
için gelmiş olan Ebû Eyyüb el- Ensârî ve sâir
sahabe-i kirâmın; ve her beldede nice enbiyâ
gelmiş geçmiştir diye ayet-i kerimelerde
bildiriliyor,

* Bu konuşma; Merhum Dr. Metin Erkaya tarafından, titizlikle
çalışılarak metne dönüştürülmüştür. Mekanı Cennet olsun.

bu beldeden gelmiş geçmiş olan cümle enbiyâ ve mürselînin, Yûşâ AS'ın – *salevâtu'llâhi ve selâmühû aleyhim ecmaîn*– ve cümle hayrât ve hasenât sahiplerinin; şu içinde ibadet ettiğimiz güzel tekkenin bânîsi Selâmi Mustafa Efendi'nin, yukarıdaki Şeyh Murad tekkesinin içinde medfun bulunan ariflerin, Şeyh Murad-ı Münzevî'nin, Abdül'ehad-i Nûrî Hazretleri'nin, Haydar Baba Hazretleri'nin ve sâir evliyâullah ve sâlihînin ruhlarına;

Bu kitabı yazan Ebû Abdurrahmân es-Sülemî'nin ve kitabın içinde isimleri geçen tasavvuf büyüklerinin ruhları için; uzaktan yakından, bu güzel kitabın okunmasına iştirak etmek üzere buraya gelmiş olan –ben de bu gün çok uzaklardan, Adapazarı'ndan koşarak geldim– bütün kardeşlerimizin ahirete göçmüş olan sevdiklerinin, yakınlarının, babalarının, annelerinin, dedelerinin, ninelerinin, ecdâd u ceddât u akraba u taallukâtının ruhları için; ruhları şâd olsun, kabirleri nur dolsun, makamları a'lâ olsun, bizler de dünya ve ahiretin hayırlarına erelim, Rabbimiz'in rızasına vâsıl olalım, cennetiyle, cemâliyle müşerref olalım diye, bir Fâtihâ, üç İhlâs-ı Şerife okuyup öyle başlayalım! Buyurun:

.....

a. Allah'ın Yardımı ve Koruması

أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مُحَمَّدٍ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبْدِ
الرَّحْمَنِ الرَّازِيِّ قَالَ أَخْبَرَنَا إِسْحَاقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ
بْنِ أَبِي حَسَّانِ الْأَمَّاطِيِّ قَالَ سَمِعْتُ أَحْمَدَ بْنَ أَبِي
الْحَوَارِيِّ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا سُلَيْمَانَ الدَّارَانِيَّ يَقُولُ
مَنْ أَحْسَنَ فِي نَحَارِهِ كُوفِيٌّ فِي لَيْلِهِ وَ مَنْ أَحْسَنَ
فِي لَيْلِهِ كُوفِيٌّ فِي نَحَارِهِ وَ مَنْ صَدَقَ فِي تَرْكِ
شَهْوَتٍ ذَهَبَ اللَّهُ بِهَا مِنْ قَلْبِهِ وَاللَّهُ أَكْرَمُ

مِنْ أَنْ يُعَذِّبَ قَلْبًا بِشَهْوَةٍ تَرِكَتَ لَهُ

TS. 77/5 (Ahberenâ abdu'llâhi'bnü
muhammedi'bni abdi'llâhi'bni abdi'r-
rahmâni'r-râzî) Abdi'r-rahmâni'r-râzî olacak,
oraya üstün hareke koymuş, yanlıştır.

(Kàle: Ahberenâ ishàku'bnü ibrahîme'bni ebî
hassâne'l-emmâtî, kàle: Semi'tü ahmede'bne
ebî'l-havâriyyi, kàle: Semi'tü ebâ süleymâne'd-
dârâniyye, yekül: Men ahsene fî nehârihî,
kûfie fî leylîhî; ve men ahsene fî leylîhî, kûfie
fî nehârihî; ve men sadaka fî terki şehvetin,
zeheba'llàhu bihâ min kalbihî; va'llàhu ekremü
min en yuazzibe kalben bi-şehvetin türiket
lehû.)

Abdullah ibn-i Muhammed ibn-i Abdillâh ibn-i Abdi'r-rahmân er-Râzî, müellif Sülemî'ye söylemiş, haber vermiş. O da İshak ibn-i İbrâhîm ibn-i Ebî Hassân el-Emmâtî'den duymuş.

إِسْحَاقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ بْنِ أَبِي حَسَّانَ أَبُو يَعْقُوبُ
الْأَمَاطِيُّ بَغْدَادِي ثِقَةٌ رُوِيَ عَنْ أَحْمَدِ ابْنِ أَبِي
الْحَوَارِي وَغَيْرِهِ وَرُوِيَ عَنْهُ أَبُو عَمْرٍو بْنُ
السَّمَّاءِ وَغَيْرُهُ مَاتَ يَوْمَ الْأُحْدِ لِإِحْدَى عَشْرَةَ
لَيْلَةَ خَلَّتْ مِنَ الْمُحَرَّمِ سَنَةَ اثْنَتَيْنِ وَثَلَاثَ مِائَةٍ

Bağdatlıymış bu zât, güvenilir bir alim imiş. Ahmed ibn-i Ebî'l- Havârî'den ve başkalarından çok rivayetler yapmış, sağlam. Ondan, Ebû Amr es-Semmâk ve başkaları sözlerini alıp nakletmişler, kitaplara geçmiş.

(Mâte yevmi'l-ehad, li-ihdâ aşrate leyletin halet mine'l- muharrem) “Pazar günü vefat etmiş. Muharrem ayının 11'inde vefat etmiş. *(Seneti'sneteyni ve selâsemieh)* 302 senesinde.”
Tabii bunlar hep hicrî-kamerî seneler.

Bu, Ahmed ibn-i Ebî'l-Havârî'den, o da Ebû Süleyman ed- Dârânî'den duymuş. Ebû Süleyman ed-Dârânî kim?.. Hayatını okuduğumuz, yazılarını okuduğumuz kimse. O ne demiş? *(Yekülü) Şöyle dediğini duymuş râvî, Ebû Süleyman ed-Dârânî'nin:*

مَنْ أَحْسَنَ فِي نَحَارِهِ كُوفِيَ فِي لَيْلِهِ مَنْ أَحْسَنَ فِي

لَيْلِهِ كُوفِيَ فِي نَحَارِهِ

(Men ahsene fî nehârihî) “Gündüzünde iyilik yapan, iyi kulluk yapan, iyi iş yapan kişiyi, (kûfie fî leylihî) Allah gecesinde tatmin eder, ona kâfi gelir. Yâni nasıl taltif edeceğini Allah bilir, yeter ona. Gündüzünde iyi kulluk yapınca, gecesinde Allah onu kollar, gözetir. (Ve men ahsene fî leylihî) Gecesinde kim iyi kulluk ederse, iyi bir gece geçirir, iyi işler yaparsa gecesinde; ibadet, taat, zikir, tesbih, namaz vs... O zaman, (kûfie fî nehârihî) gündüzünde Allah tarafından kollanır; işleri ve mâneviyâtı yönünden, iyi bir duruma mazhar olur.”

Demek ki, her zaman parçası, kendisinden sonrası için bir garanti oluyor. Yâni, sen gece çalışırsan, Allah senin gündüzünün güzel bir gündüz olması için sana destek veriyor, lütfediyor. Gündüz çalışırsan, gecenin hayırlı bir gece olmasına destek veriyor. Ne güzel! Böyle arkasından gelenin iyi olmasına sebep oluyor.

وَمَنْ صَدَقَ فِي تَرْكِ شَهْوَتٍ ذَهَبَ اللَّهُ بِهَا مِنْ قَلْبِهِ

(Ve men sadaka fî terki şehvetin, zeheba’llâhu bihâ min kalbihi) “Kim sıdk ile gönlünden bir arzuyu, bir şehveti atmak istiyorsa, Allah onun gönlünden giderir, o atmak istediği şeyi çıkartır hakikaten. Yeter ki candan istesin.

Tabii şehvet, bizim bu günkü Türkçemizde sadece cinsel arzu mânâsına kullanılıyor. Halbuki öyle değil. Arapça'da yemeğe karşı olan iştihaya da şehvet derler. İştihâ zaten şehvetin iftial bâbıdır, o bâbdan geliyor, yâni o kökten geliyor. Yâni yemeğe karşı olan arzuysa, *şehvetü'l-batn*, yâni midenin şehveti; cinsel arzuysa, *şehvetü'l-ferc* derler. Yâni, insanın gönlünde çeşit çeşit arzular olur. Şairin birisi Farsça diyor ki:

Veh ki yek dildârem u der dil hezâren ârzûst.

Mânâsı şu: “Ne yazık ki bir tanecik gönlüm var, ama gönlümde bin tane arzu var. (*Veh ki yek dildârem ü*) Bir gönlüm var; (*der dil hezâren ârzûst*) ama gönlümde bin tane arzu var.” Yâni insanın bir gönlü var, şu kadarlık bir kalbi, iç alemi var ama, binlerce arzusu var. Bu arzular, istekler...

Arzu Farsça bir kelimedir, Arapça değil. Arzunun Arapça'sı şehvettir. Yemeğe karşı şehvet, çalışmağa karşı, bilmem neye karşı, bilmem neye karşı, eğlenceye karşı, gezmeğe karşı, spora karşı filan... Yâni her şeye karşı olan arzuya şehvet denilir. Şimdi, insanın kalbinde olan bu şehvetlerle mücadele etmesi lâzım ve onları yenebilmesi lâzım! Onların önünde veya peşinde sürüklenmemesi lâzım, onlara hakim olabilmesi lâzım!

Meselâ, komşunun bahçesinde güzel güzel meyvaları görür, canı çok isteyebilir. Çok arzu ediyor, kıvranıyor; yememesi lâzım!.. Haram, çünkü başkasının meyvası.

Daha başka şeylerde, buna benzer arzuların tutulması gerekiyor, engellenmesi gerekiyor ve bastırabilmek gerekiyor. Yâni, kişi bastırma gücüne sahip olmalı, içinden bir arzu gelirse onun esiri olmamalı!

“—Ne yapalım, dayanamadım işte, şeytana uyduk, yaptık bunu.” diyorlar.

Hapse düşenler veya mahkemeye çıkanlar, hakime mazeret olarak diyor ki:

“—Şeytana uydum yaptım, dayanamadım.” filan diyor.

Dayanmak lâzım, şeytana uymamak lâzım; yâni nefsin arzusuna yenilmemek lazım, mağlup düşmemek lâzım!..

Şimdi bu nasıl olacak? Haa, aşk ile, sıdk ile, gerçekten içinden böyle bir arzunun atılmasını istiyorsa bir kimse gönlünden, Allah onu atar, o arzuyu onun gönlünden giderir. Yeter ki aşk ile istesin. Garanti veriyor yâni Ebû Süleyman ed-Dârânî.

وَاللَّهُ أَكْرَمُ مِنْ أَنْ يُعَذِّبَ قَلْبًا بِشَهْوَةٍ تَرِكَتْ لَهُ

(Va'llàhu ekremü min en yüazzibe kalben bi-şehvetin türiket lehû) “Ve Allah CC, kendi rızası için bir arzusunu terk eden bir gönlü azaplandırmaktan daha müteâlidir, daha yücedir; azaplandırmaz yâni. Bir kimse gönlünde Allah'ın râzı gelmediği bir şiddetli arzuyu görüyor ve frenleyebiliyorsa, Allah o gönlü muazzeb etmez.

Hem dünyada muazzeb etmez, hem ahirette...

Hakikaten de bazı insanlar diyorlar ki:

“–Hocam tesbih çekiyorum, tadını duyamıyorum. Namaz kılıyorum, eskiden çok güzeldi; ilk zamanlarda şöyle aşk ile, şevk ile tatlı namaz kıldım, şimdi olmuyor.”

İbadetin tadını duymanın sırrı budur işte...

Şehvetini, arzusunu insan frenledi, terk etti mi; Allah o zaman ibadetin zevkini, şevkini verir. Yâni, artık o gönlü azaplandırmaz. Hem dünyada azaplandırmaz, o şehveti çeker ondan; istiyor çünkü, sıdk ile istiyor ondan kurtulmayı... Hem de o terkten sonra, artık bir taltif gelir. Yâni şehvetini, arzusunu, nefsinin hevâsını terk eden bir insan ibadetin lezzetini duyar. İbadeti o zaman tekrar zevkle yapmağa bakar.

O halde ne yapacağız?.. İçimizde beliren günah temayüllerini, arzuları, istekleri irademizde yeneceğiz; o zaman ibadet aşkı, zevki, şevki hâsıl olacak, ağzımız bir tatlanacak. Yâni, kulluğun tadını anlamağa başlayacağız.

Onu yapmadığı zaman... Zaten ondan kaçmıştır. Yâni iyiydi, bir günah işledi; ibadetin tadı kaçır. Yâni günahın pek çok zararı vardır; zararlarının başında ibadetlerdeki zevki, lezzeti, tadı alıp götürmesi gelir. Kişi artık namazı kılmak istemez, camiye gelmek istemez, Kur'an'ı okumak istemez... Tadı kalmadı.

Neden?.. Bir günah işledi de ondan. Günahlar ibadetlerin zevkini söndürür. Günahlardan vazgeçmek, yâni gayret gösterip Allah rızası

için bir şehvetten, bir arzudan, bir gûnahtan vazgeçmek, ibadetlerin zevkini geri getirir. Allah, ikram olarak onu artık o konuda azaplandırmaz. İçi dışı, dünyada, ahirette iyi şeylere mazhar olur, hali hoş olur.

b. Cömertliğin Hayırlısı

حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ قَالَ حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ قَالَ حَدَّثَنَا
أَحْمَدُ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا سُلَيْمَانَ يَقُولُ
خَيْرُ السَّخَاءِ مَا وَافَقَ الْحَاجَةَ

TS. 7716 (Haddesenâ abdu'llàh) Yâni yukarıdaki Abdullah ibn- i Muhammed ibn-i Abdillâh ibn-i Abdirrahmân er-Râzî demek istiyor. (Haddesenâ ishâk) Yâni ondan sonraki İshak ibn-i İbrahim ibn-i Ebî Hassan el-Emvâtî'yi kastediyor. Aynı rivâyet zinciri demek yâni. (Kâle: Haddesenâ ahmed) Yâni Ahmed dediği de, Ahmed ibn-i Ebî Havârî'yi kastediyor. Aynı rivâyet zinciriyle, (Kâle: Semi'tü ebâ süleymâne, yekülü) “Ebû Süleymân ed- Dârânî'nin şöyle dediğini şu kulaklarımla işittim.” diyor Ebî Havârî. Ne demiş: (Hayrü's-sehâi mâ vâfaka'l-hâcete)

Tabii insan biraz Arapça bilmeli. Bu derslerin zevki o zaman daha çok çıkar, tadına doyum olmaz. Bir de böyle güzel atasözlerini yazmalı. Bunlar ezberlenecek sözlerdir:

(Hayrü's-sehâi mâ vâfaka'l-hâcete) “Cömertliğin en hayırlısı, ikramın en hayırlısı...” Yâni birisi birisine bir ikram yapıyor.

“İkrâmın en hayırlısı, ihtiyaca denk, onu karşılayan cinsten olandır.”

Adam bostan tarlasında oturmuş. “Es-selâmü aleyküm!” diyorsun, heybenden çıkartıp bir karpuz veriyorsun. Adam diyor ki:

“—Zaten benim tarlamda görmekten bıktığım kadar karpuz kavun var.”

Yâni, şimdi onun orada karpuz ihtiyacı yok. Ama onun, o anda neye ihtiyacı olduğunu sezip de, onu anlayıp da, ona verebiliyorsan, en büyük ikram o oluyor.

Mürid bakıyor, şeyhinin sıcak suya ihtiyacı var; hava soğuk, abdest alacak. Suyu ısıtıp getiriyor. Tamam.

“—Hay Allah râzı olsun! Allah ne muradın varsa versin!”

Dua alıyor, bir yığın dua alıyor. E şimdi, yazın da suyu kaynatıp getirse, makbul olur mu?.. Olmaz. O zaman da, bir soğuk su belki hoşuna gider; belki bir meyve, böyle kavun karpuz hoşuna gider.

Yâni, karşıdaki insana bir iyilik yapacaksın, cömertlik yapacaksın, sehavet yapacaksın... Seha ve sehavet cömertlik demek. Yâni bir bağışta, ikramda bulunacaksın ama, halıcıya seccade hediye etmek, karpuzcuya karpuz vermek, tereciye tere satmak tatlı bir şey değil. Yâni onun ihtiyacı olan bir şeyi bulup onu verirsen, “Hay Allah râzı olsun!” diye, o zaman gerçekten duayı alırsın.

(Hayrû's-sehâi mâ vâfaka'l-hâcete) “Cömertliğin en hayırlısı, ihtiyaca tam uygun düşendir.” Onun için, iyi dervişlik de, iyi kulluk da zekâ işidir. İnsanın bayağı aklını kullanması lâzım, bulması lâzım, anlaması lâzım!.. Çakması lâzım işi yâni. Çaktım diye, zehir hafiye gibi çakması lâzım! Böyle anlayıp, ona göre hareket etmesi icab eder.

c. Kalpte Dünya Sevgisi

وَبِهِ قَالَ أَبُو سُلَيْمَانَ إِذَا سَكَنْتِ الدُّنْيَا فِي
قَلْبٍ تَرَحَّلَتْ مِنْهُ الْأَخِرَةُ

TS. 7717 (Ve bihî kàle ebû süleyman) Aynı rivâyet zincirinden gelen habere göre, yine Ebû Süleyman ed-Dârânî bir seferinde şöyle demiş:

(İzâ sekeneti'd-dünyâ fî kalbin terahhalet minhü'l-âhîretü) Allah korusun... “Bir kalbe dünya iskân oldu mu, yerleşti mi; yâni dünya bir insanın kalbini mesken edindi mi, geldi yerleşti mi kalbine dünya, o zaman (terahhalet minhü'l-âhîretü) ahiret oradan, ‘Eyvallah, hadi Allah’a ısmarladık!’ der, kalkar gider. Dünya gelip insanın gönlüne yerleşti mi, ahiret oradan kalkar, gider.”

Ne demek dünyanın gelmesi, ahiretin gitmesi? Yâni bu yer küresi mi geliyor? Hayır. Yâni, insanın gönlü bu hayatın keyifleri, zevkleri, istekleri, hedefleri ile dolarsa, hedefi bu dünya olursa; o zaman ahiret, yâni cennet, Allah'ın rızası vs. ebedî hayatla ilgili şeyler kalkar gider.

İkisi bir arada olmaz. Dünya arzusu gelirse, ahiret arzusu gider.

Onun için, bu konuda çok sözler söylemişlerdir ama, millet dünya deyince hep meridyenli, paralelli, çizgili yuvarlak küreyi hatırlıyor. Bilmiyor ki, dünya dediğimiz işte şu bizim hayatımız. Ve hepimiz de şu hayatın tadını çıkartmak, şu hayatta birtakım amaçlara ulaşmak için harıl harıl çalışıyoruz. Talebeler mezun olacağım diye çalışıyor. Adamlar, ev bark sahipleri evimi geçindireceğim, zengin olacağım diye çalışıyor. Herkes aslında dünyaya çalışıyor.

Hocamız öyle derdi:

“—Yâ bana birçok kimse geliyor, bir ahiret sorusu soranı görmüyorum.” derdi.

”Herkes, ‘İşte işim bozuldu, bilmem ne oldu, kız alacağım.’ vs. hep dünya diyor. Yâni, bir ahiret meselesi sormuyor.” derdi.

Aslında hepimiz bir bakıma bu ana meseleyi belki atlamış ve kaçırmış olabiliyoruz yâni. Asıl mesele ne? Şu hayat değil. Asıl mesele ahiret... Onu güzel hale getirmek, orada kazanmak, cenneti kazanmak, orada Allah’ın sevdiği bir durumda olmak daha önemli.

Bunu unutur da insan, bu dünyaya dalarsa: “Paramı nerede daha iyi işletebilirim? Faysal Finans’a mı versem Albaraka’ya mı versem, Kuveyt Finans’a mı versem; yoksa döviz mi alsam- satsam?.. Altın mı daha iyi, araba mı daha çok pirim yapıyor? Bu gün nereye gitsem, nerede eğlensem; yazı hangi köyde geçirsem?..” vs.

E hayrola! Bunlar hep burayla ilgili, bu hayatla ilgili. El- hayâtü'd-dünya hep kafadaki meseleler. Şöyle tasnif edip şurası dünya, burası ahiret diye ayıracak olsan, sen hep bu hayatla ilgili şeyleri düşünüyorsun. Hani öbür hayatla ilgili şeyler?..

Yâni burada dünya ve ahiret dediğimiz zaman iki şeyi düşüneceğiz: Dünya bu hayat, yaşamakta olduğumuz. Şimdi biz neredeyiz? Dünyadayız. Yâni nefes alıyoruz, yaşıyoruz, ölmedik daha. Ölünceye kadarki alem dünya... Öldükten sonraki ahiret... Yâni şöyle söyleyebiliriz o zaman, herkes kolay anlasın diye:

“—Sen ölümden sonrası için hazırlanıyorsan iyi, akıllı bir insansın. Sadece ölümden evvelki, ölünceye kadarki hayatınla ilgileniyorsan, onun meseleleri kafanı, kalbini, gönlünü doldurmuşsa; o zaman çok yanlış bir şey yapıyorsun. Küçücük bir şeyle uğraşıyorsun, öbür taraf ne olacak, düşünmüyorsun. Çünkü öbür taraf ebedî, onu düşünmediğin için çok yanlış bir şey yapıyorsun.

Bu taraf muvakkat... Ömrün bunun üstüne kırk sene daha olsa, elli sene olsa, altmış sene olsa, seksen sene olsa... Sonra bitecek. Seksen sene... Diyelim ki, yüz yaş yaşadın, yüz on yaş yaşadın, yüz elli yaş yaşadın... Yâni daha fazlası çok görülen bir şey değil. Sonra ne olacak? Öleceksin. Ondan sonraki hayat ne? Ne bin sene, ne on bin sene, ne yüz bin sene, ne milyon sene... Sonsuz seneler.

Şimdi sen bu sonsuz seneleri düşünmüyorsun, ölümden sonraki alemi, ahireti düşünmüyorsun;

hep bu dünyayı, yâni seksen seneyi düşünüyorsun. Bu çok büyük ahmaklık, çok yanlış bir şey... Hepimizin, yâni mü'min de olsak, farkına varmadan bu kâfirlerin hastalıkları filan bulaşıyor insana. Onu düşünmesinden kaynaklanıyor.

Halbuki bu kâfirler, biz ahireti düşündüğümüz zaman bizim karşımızda duramazlar. Bizim en büyük gücümüz, ahiret ehli olmamızdandır. Yâni adam ölmeğe gider, iyi mü'min oldu mu... Bak Avrupalıların hiç birisi böyle bir şeye yanaşmaz. Neden?.. Tam dünya ehlidir onlar. Yâni ölümden sonrasında ilgili şeye, "Püf, eh amân!" diyor, neymiş diyor, inanmıyor.

Anlatamazsın. Çünkü, olacak bir şey... Şu andaki bir şey değil ki, "Al işte bu!" diye kedinin ensesinden tutup da, sütün içine burnunu sokup da, "Ye işte bu süttür, ye!" diyemiyorsun ki. Olacak bir şey olduğu için, e olacak diyorsun, pöh diyor, hah diyor, amân diyor... "E sen bilirsin o zaman!" diyorsun o zaman. Yâni inanmıyor. İnanmayınca da bir şey yapamıyorsun. Yâni ne yapalım Allah iman vermemiş, var bir cezası, iman vermemiş.

Anlatabildim mi?.. Yâni dünya deyince lütfen meridyenli, paralelli, çizgili, beş kıtalı filan bir şey aklınıza gelmesin. Dünya, ölüme kadarki zamanımız... Ahiret, ruhumuzu teslim ettikten sonraki sonsuz zaman... Onu düşünmek lâzım! Çoğu kimse bu tarafı düşünüyor. Milattan önce, milattan sonra gibi. Vefattan önceyi düşünüyor. Vefattan sonra?.. Peh, ne mâlum, var mı yok mu acaba, bilmem ne filan...

Böyle gidiyor işleri. İşte o zaman en büyük hatayı işliyor.

“Bir insanın gönlüne dünya girerse, ahiret oradan eyvallah der, göç eder, gider.” diyor.

Bütün büyüklerimiz; yâni kitaplara ismi geçmiş, tarihe nâmı yazılmış büyüklerimiz, hep ahiret ehli insanlardır, hep ölümden sonrası için çalışmışlardır, bu dünyaya aldirmamışlardır. Yâni çok büyük dediğiniz insanları, şöyle gözünüzden perde kalksa, dünyevî hayatını görseniz: Kulübede yaşıyordur, kırk yamalı hırka giyyordur, malı yoktur, mülkü yoktur...

Selmân-ı Fârisî, Ebü'd-Derdâ Hazretleri'nin evine gitmiş, bakmış, acımış. Hanım perişan, ev perişan, onun üstü başı perişan... Neden?.. Ahireti düşünüyor.

O dengelemiş. Yâni demiş ki: Tam böyle ahireti düşünmek olmaz. Dünya hayatında yaşıyorsun, bu tarafı da biraz idare edeceksin. Ama ahireti hiç hatırından çıkartmayacaksın.

d. Kalbinin ve Dilinin Aynı Olması

وَبِهِ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا سُلَيْمَانَ يَقُولُ الْوَارِدُ الصَّادِقُ
أَنْ يَصْدُقَ مَا فِي قَلْبِهِ مَا نَطَقَ بِهِ لِسَانَهُ

TS. 77/8 (Ve bihî kàle: Semi'tü ebâ süleymâne, yekülü) Aynı rivâyet zinciriyle, râvi Ahmed ibn-i Ebi'l-Havârî demiş ki: “Ebû Süleyman şöyle söyledi duydum ben: (El-vâridü's-sâdiku, en yasduka mâ fî kalbihî, mâ nataka bihî lisânühû.)

(El-vâridü's-sâdıku) Vârid, insanın gönlüne vurûd eden düşünce veya fikir. Yâni içine doğuyor bir şey, aklına bir şey geliyor. Biz öyle diyoruz ya... Bu nereden geliyor?.. Yâni insanın aklına bir fikir geldi, bir duygu, bir düşünce geldi, nereden geliyor? Şeytandan gelir, şeytanın vesvesesi... Nefisten gelir, nefsin vesvesesi... Bir de gerçekten Allah'tan ilâhî bir bilgi olarak gelir. Hayal değildir, bir gerçek tarafı vardır, hakikattir. İşte bu gerçek vârid, gerçek gelen şey nasıl belli olur? (En yasduka mâ fî kalbihî, mâ nataka bihî lisânühû) “Kalbinde olan şeyin doğru olmasıdır, (mâ nataka bihî lisânühû) dilinin söylediği şeye uygun olmasıdır.”

Şimdi burada yasduka diye hareke koymuş, ben olsaydım yusaddika diye okurdum. Yâni, “Kalbinde olan şeyin, diliyle söylediği şeyi tasdik etmesidir.” derdim ama, anlatılmak istenen zaten aynı mânâ. Yâni gönlündekiyle dili aynı olmasıdır. İkisi arasında fark olmamasıdır, içi dışı bir olmasıdır demek istiyor.

O zaman, o adamın dilinden dökülen fikirler gerçek bir vâridâttır, ilham-ı ilâhiyedir, vâridât-ı ilâhiyedir, içi dışı eşit. Ama kalbi başka düşünüyor, dili başka söylüyor... O zaman yalan. Gerçek değil.

e. Doğru Sözü Karşılığı

وَبِهِ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا سُلَيْمَانَ يَقُولُ مَنْ صَدَقَ

كُوفِيٍّ وَمَنْ أَحْسَنَ عُوْفِيٍّ

TS. 77/9 (Ve bihî kâle semi'tü ebâ süleymâne yekülü) Aynı rivâyet zinciriyle, Ebû Süleymân ed-Dârânî'nin şöyle söylediğini işittim dedi Ahmed ibn-i Ebî'l-Havârî. (Men sadaka kûfie, ve men ahsene ùfiye.) “Kim doğru sözlü, doğru özlü olursa; (kûfie) işleri Allah tarafından görülür, ihtiyacı giderilir, Allah'ın yardımına mazhar olur. (Ve men ahsene) Kim iyilik yaparsa, yâni kulluğunu iyi yaparsa; (ùfiye) o zaman afiyet ehli olur, afiyet ihsân olunur kendisine.” demiş Ebû Süleyman ed-Dârânî.

Yâni demek ki doğru sözlü, doğru özlü olursa, Allah onun maddî mânevî ihtiyaçlarını karşılar ve o iyiliğinin mükâfatını görür, mükâfatlandırılır, doğruluğunun mükâfatını görür. Kim iyilik yaparsa, yâni kulluğunu iyi yaparsa veya başkasına hayır, hasenât, iyilik yaparsa; o zaman o da afiyete mazhar olur deniliyor.

f. Ölçü: Kur'an ve Sünnet

سَمِعْتُ الْحُسَيْنَ بْنَ يَحْيَى يَقُولُ سَمِعْتُ جَعْفَرَ بْنَ
مُحَمَّدِ بْنِ نَصِيرٍ يَقُولُ سَمِعْتُ الْجُنَيْدَ يَقُولُ قَالَ
أَبُو سَلِيمَانَ الدَّارَانِيَّ رُبَّمَا يَقَعُ فِي قَلْبِي النُّكْتَةُ
مِنْ نُكْتِ الْقَوْمِ أَيَّامًا فَلَا أَقْبَلُ مِنْهُ
إِلَّا بِشَاهِدَيْنِ عَادِلَيْنِ الْكِتَابُ وَالسُّنَّةُ

TS. 77/10 (Semi'tü'l-hüseyne'bne yahyâ, yekülü: Semi'tü ca'fere'bne muhammedi'bni nusayr, yekülü: Semi'tü'l-cüneyd, yekülü: Kàle ebû süleymâne'd-dârânî) Demek ki bu rivâyet zincirinde, Cüneyd-i Bağdâdî Ebû Süleyman'dan duymuş: (Rubbemâ yakau fî kalbî en-nüktete min nüketi'l-kavmi eyyâmen felâ akbele minhu illâ bi-şâhideyni adileyni: El-kitâbi, ve's- sünneh.)

Buna çok dikkat edelim, bu çok mühim bir şeydir tasavvufta. Şimdi, Cüneyd'in Ebû Süleyman'dan duyduğuna göre (Rh. Aleyhimâ), demiş ki Ebû Süleyman:

(Rubbemâ yakau fî kalbî'n-nükteti min nüketi'l-kavmi eyyâmen) “Bazen gönlüme günlerce şu tasavvuf erbâbının nüktelerinden, güzel fikirlerinden bir fikir geliyor kalbime, günlerce o beni meşgul ediyor da; bir nükte, bir incelik, bir zarif bir şey, bilgi, fikir, (felâ akbele minhu illâ bi-şâhideyni adileyni) gönlüme gelen o fikri, o ârifâne duyguyu kabul etmiyorum; günlerce beni meşgul ediyor, iyice benim kafama saplanıyor, yerleşiyor, gene de kabul etmiyorum; ancak iki adil şahit olursa kabul ediyorum. İki adaletli, doğru şahit olursa kabul ediyorum bu gelen fikri, nükteyi: (El-kitâbi, ve's-sünneh) Yâni, Kur'an ve Peygamber Efendimiz'in sünneti...”

Bakın, tasavvuf erbâbının burada şeriate bağlılığını görüyoruz. Yâni, adamlar mübarek insanlar, Allah'ın sevgili kulları. Allah bunların gönüllerine fütühat, füyûzât veriyor, vâridât veriyor, keşfiyât veriyor; nice şeyler akıllarına

geliyor, gönüllerine doğuyor. Ama kabul etmiyorlar, günlerce geldiği halde... Ancak

Kur'an'dan, hadisten şahit gelirse aklına, o şahit desteklerse o gelen nükteyi, o zaman kabul ediyor. Yâni, şeriate ne kadar bağlılar! Yâni, kendi aklına doğuveren şeyi hemen kabul etmiyor.

Halbuki erbâb-ı tasavvufum diyen pek çok insanı, şeytan böyle aldatır. Yâni, bu gayreti göstermeyen insanları böyle aldatır. Çünkü adam tesbih çekmeye başlar, tefekkür ekmeğe başlar, geceleri ibadet etmeğe başlar. Rûhî kuvveti artmağa başlar, bir şeyler görmeğe, duymağa başlar... Sen misin gören duyan, bizimki artık hindi gibi kabarıır.

Ya ne kadar kabarsan bu tüy kabarması, kilon artmıyor ki... Hindi gibi kabarıyor böyle, kabarıır. Sonra da o yanlış fikirlerden dolayı sapar. Yâni günaha sapar, harama sapar, bid'ata sapar, Allah'ın sevmediği yollara sapar.

Meselâ; Denizli'de radyo, televizyon filan kurmuş bir adam var; tamam, kurmuş yayın yapıyor. Demiş ki:

“—Allah bana söyledi, sabah namazlarını kılmayın, kalkmayın!”

Yâni olur mu öyle?.. Allah ne söyleyeceğini Rasûlüllah'a söylemiş senden önce, Kur'an-ı Kerim'de yazmış. Demek ki senin gönlüne yanlış bir şey doğuyor. Sen bu Ebû Süleyman Hazretleri'nin sözünü bilseydin, kontrol edecektin kendini...

Sen gözünü kapatıyorsun, bir fikir geliyor; şeytandan gelen şeyi Rahman'dan geliyor sanıyorsun! Şeytan seni namazdan, ibadetten alıkoyuyor da, hâlâ uyanmıyorsun!..

Demek ki, tasavvufî çalışma yapan kimseler akıllarına gelen fikirleri, “İçime doğdu, tamam, Allah getirdi içime... Tam tesbih çekiyordum gözüme bir şey göründü. İşte bir şey oldu, şunun hakkında şöyle düşündüm acaba o öyle mi, böyle mi?.. Öyle olmaz! Yâni bunun ölçüsü şeriattır, Kur'an-ı Kerim'dir, hadis-i şeriflerdir. Ona uyuyorsa öyledir. Aksi takdirde değildir.

“—Çok defa aklıma zehir içmek geliyor... O kadar sıkıyorlar ki mânevî bakımdan, işte şu derecem yükselsin diye...”

Haa, zehir içmek geliyorsa, bil ki şeytandan. Yüzde yüz şeytandan. Çünkü, intihar insanı ebedî cehennemde yanmağa götürür. Sen zehiri içer de intihar edersen, ölürsen, cehennemlik olacaksın. Bak şeytan seni cehennemlik olacak şeye itmek üzere. Yâni uçurumun kenarındasın, arkandan böyle hop itti mi, aşağıya, cehenneme, yetmiş yıllık yola uçarsın yâni.

Demek ki tasavvufun büyükleri tasavvufu böyle yaşamışlar. “Aklıma bir vâridât geliyor, gönlüme bir duygu, fikir geliyor; ama Kur'an'dan, hadisten iki şahid olmadıkça söylemiyorum.” diyor.

Çok güzel!.. Ben de şeriate bağlılığı çok seviyorum. Yâni yapılan şeyler, söylenen sözler şeriate uygun olmayan bir şey oldu mu, İmâm-ı Rabbânî Efendimiz'in, “Gene benim

şeriatçiliğim tuttu.” dediği gibi, benim de tepem atıyor.

Adam uçuyor, koşuyor bile olsa, olmaz. Yâni şeriate uymuyorsa, kıymeti yok.

g. Dinin Emirleri Dünya İçin de Faydalı

سَمِعْتُ مُحَمَّدَ بْنَ الْحَسَنِ الْبَغْدَادِيَّ يَقُولُ سَمِعْتُ
جَعْفَرَ الْخُلْدِيَّ يَقُولُ سَمِعْتُ الْمُعَمَّرِيَّ يَقُولُ
حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ أَبِي الْخَوَارِجِيِّ قَالَ حَدَّثَنَا أَبُو
سُلَيْمَانَ يَقُولُ كُلِّ عَمَلٍ لَيْسَ لَهُ ثَوَابٌ فِي

الدُّنْيَا لَيْسَ لَهُ جَزَاءٌ فِي الْآخِرَةِ

TS. 78/11 (*Semi'tü muhammede'bne'l-ha-seni'l-bağdâdiyye, yekülü: Semi'tü ca'fereni'l-huldiyye, yekülü: Semi'tü'l-ma'meriyye, yekülü: Haddesenâ ahmedü'bnü ebi'l-havariyyi, kâle: Haddesenâ ebû süleymân*) Yine başka adamlar vasıtasıyla Ahmed ibn-i Ebî Havârî'den geliyor, Ebû Süleyman'ın sözü. (*Külle amelin leyse sevâbin fî'd-dünyâ, leyse lehû cezâun fî'l-âhireh.*) Böyle buyurmuş.

(*Külle amelin leyse sevâbin fî'd-dünyâ, leyse lehû cezâun fî'l-âhireh.*) “Dünyada sevabı olmayan bir amelin, ahirette bir mükâfâtı olmaz.” Veyahut şöyle: “Dünyada sevabı olmayan bir amelin, ahirette de bir mükâfâtı yoktur.” Yâni, sanıyorum bu sözyle şunu kastediyor:

Dinin emirleri insanın hem dünyasını mâmur eder, hem ahiretini mâmur eder. Dünyada bir faydası yoksa, ahirette de bir mükâfâtı yoktur. Dünyada da faydası vardır dini emirlerin, sadece ahirete yönelik değildir.

Düşünelim, meselâ içki... Çok basit, klasik, herkesin bildiği misal. Yâni, içkiyi yasak kılmış dinimiz, tamam. İçki yasak olduğu için, kişi sıhhî bakımdan da kurtulmuş oluyor, ahirette de mükâfât alıyor.

Nikâhı helâl kılmış, zinayı yasaklamış. Yâni aile yuvası kurulacak, aile yuvası kurma dışında bir şey yapılmayacak... Aile yuvası kurmak faydalı, ötekisi zararlı. Başka türlü kazançları yasaklamış, helâl kazancı meşrû kılmış:

Meselâ, bir hadis-i şerifinde Peygamber SAS Efendimiz buyuruyor ki:¹

التَّاجِرُ الصَّدُوقُ الْأَمِينُ مَعَ النَّبِيِّ وَالصِّدِّيقِينَ
وَالشُّهَدَاءِ

(ت.ك. عن أبي سعيد)

¹ Tirmizî, *Sünen*, c.IV, s.471, no:1130; Hâkim, *Müstedrek*, c.II, s.7, no:2143; Taberî, *Tehzîbü'l-Âsâr*, c.IV, s.29, no:1344; Dâra Kutnî, *Sünen*, c.III, s.7, no:18; Dârimî, *Sünen*, c.II, s.322, no:2539; Begavî, *Şerhü's-Sünneh*, c.III, s.449; Abd ibn- i Humeyd, *Müsned*, c.I, s.299, no:966; İbn-i Asâkir, *Târih-i Dimaşk*, c.VI, s.16, no:1387; Ebû Saîd el-Hudrî RA'dan.

İbn-i Hibbân, *Mecrûhîn*, c.II, s.230; Zehebî, *Mîzânü'l-l'tidâl*, c.III, s.413, no:6968; Abdullah ibn-i Ömer RA'dan.

Kenzü'l-Ummâl, c.IV, s.7, no:9217; *Keşfü'l-Hafâ*, c.I, s.294, no:941; *Câmiü'l- Ehâdîs*, c.XI, s.394, no:11046.

RE. 197/4 (*Et-tâcirü's-sadûku'l-emîn*) “Doğru sözlü, emin tüccâr, (mea'n-nebiyyîne ve's-sıddîkîne ve'ş-şühedâ'.) mahşer gününde peygamberlerle, sıddıklarla ve şehidlerle beraber olacak, Arş'ın gölgesinde gölgelenecek.” diye müjdeler var.

Yâni İslâm'ın emirleri, insan sevap kazansın diyedir ama, dünyada da, ahirette de faydası vardır. Dünyada bir faydası yoksa, ahirette de bir şey değildir. Yâni iki taraflıdır, ikisine de faydası vardır demek.

h. Açlığın Faydası, Tokluğun Zararı

حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ الْحُسَيْنِ الصُّوفِيُّ حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ
بْنُ عَبْدِ اللَّهِ حَدَّثَنَا سَهْلُ بْنُ عَلِيٍّ حَدَّثَنَا أَبُو
عِمْرَانَ الْجَصَّاصِ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا سُلَيْمَانَ يَقُولُ
إِذَا جَاعَ الْقَلْبُ وَعَطِشَ ضَفَا وَرَقَّ إِذَا شَبِعَ
وَرَوَى عَمِي

TS. 78/12 (*Haddesenâ abdu'llâhi'bnü'l-hüseyni's-süfiyyu, haddesenâ muhammedi'bni abdi'llâh, haddesenâ sehlü'bnü alî, haddesenâ ebû imrâne'l-cessàs, kâle: Semi'tü ebâ süleymâne, yekülü: İzâ câe'l-kalbü ve atışe, safâ ve rakka; ve izâ şebia ve reviyе, amiye.*) Şimdi burada başka bir rivâyet zinciriyle birkaç isim zikrediyor. Onlar hakkındaki bilgilerde bir özellik var mı, bakayım.

Evet, bu rivâyet zinciriyle ki, bir daha okuyalım: Abdullah ibn-i Hüseyin es-Sòfi rivâyet etmiş Sülemî'ye. O da Muhammed ibn-i Abdullah'tan almış, İsfahanlı, saffârmış. İsfahan ahâlisinden. Nişapur'da oturmuş, zâhid kimseymiş, güzel yaşamı olan bir kimseymiş, vera' sahibiymiş, çok hayır sahibiymiş. (Mücâbü'd- da'veh) diyor, duası makbul bir insanmış. Kırk sene gözünü kaldırıp gökyüzüne bakmamış. 278 senesinde Nişapur'dan Irak'a doğru hicret etmiş. Çok kitaplar yazmış bu zühdiyyât konusunda. Tekrar Nişapur'a 292'de dönmüş, oraya yerleşmiş. Ölünceye kadar orada kalmış, ölüm tarihi de şudur diyor... Demek ki, duası makbul bir zât rivâyet etmiş Sülemî'ye.

O da Sehl ibn-i Ali'den duymuş, o da Hazret-i Ali Efendimiz'in sülâlesine mensup kimselerin mevlâ'sı, yâni azadlı kölelerindenmiş. Recebin başında ölmüş, 287 senesinde.

O da Ebû İmrân el-Cessâs'tan duymuş. O da kimmiş?

مُوسَى ابْنِ عَيْسَى أَبُو عِمْرَانَ الْجِصَّاصِ مِنْ مُتَقَدِّمِ
أَصْحَابِ أَحْمَدَ بْنِ حَنْبَلٍ وَكَانَ رَجُلًا جَلِيلًا وَرِعًا
مُتَخَلِّيًا زَاهِدًا

Mûsâ ibn-i İsâ, Ebû İmrân el-Cessâs. (Min mütekaddimi ashâbi ahmedi'bn-i hanbel) Ahmed ibn-i Hanbel'in, yâni mezhep sahibi Ahmed ibn-i Hanbel'in arkadaşlarının ilklerindenmiş. (Kâne racülen celîlen verian)

Yüce bir zâttı, takvâ sahibi, vera' sahibi bir kimseydi. (Mütehalliyen zâhiden) Öyle maldan mülkten kendisini sıyırmış, dünyaya metelik vermeyen zâhid bir kimseydi.

Ancak Ahmed ibn-i Hanbel'den duyduğu şeyleri konuşur, anlatır, nakledermiş. Ve bir de, bu Ebû Süleymân ed-Dârânî'den duyduklarını anlatırmış. Yâni her lafı da rivâyet etmiyor. Demek ki bu zâhid, mübârek zâtın güvendiği bir kimse bizim bu Ebû Süleymân. Onu göstermesi bakımından, iyi oldu aşağısındakini okuduğumuz.

Demiş ki Ebû Süleymân: *(İzâ câe'l-kalbü) "İnsanın kalbi yâni gönlü..." Her zaman da söylüyoruz, gene söyleyelim: Kalb dediğimiz şey, şurada tık tık atan şey değildir. Bu kuşta da vardır, mandada da vardır, insanda da vardır, ölüde de vardır, ama atmaz. Kalb dediğimiz şey, mekânı burası olan gönül denilen şey. Gönül, yâni elle tutulmaz, gözle görülmez, çarşıdan alınmaz, mendile konulmaz, ondan tatlı şey olmaz... Yâni gönül dediğimiz şeyin mekânı, şu yürek dediğimiz yer. Kalb deyince onu anlayacağız. Yâni, diyor ki Ebû Süleyman:*

(İzâ câe'l-kalbü ve ataşe) "İnsanın kalbi acıktı ve susadı mı, (safâ ve rakka) sâfîleşir ve incelir insanın gönlü."

O zaman duyguları güzelleşir, kafası berraklaşır, hissiyâtı genişler, duyguları güzelleşir. Ne zaman?.. Karnı aç olduğu zaman ve susuz olduğu zaman.

(Ve izâ şebia ve reviyeye) “Karnını doyurup da suya da kandı mı, (amiye) o zaman insanın kalbi, duyguları körleşir.” Böyle başlar uyuklamağa. Sohbet dinleyemez, namaz kılamaz... Neden? Karnı tok da ondan. Aç olsa bak uyur mu?.. Tok olduğundan.

“Gönül acıktığı, susadığı zaman sâfîleşir, incelik; doyduğu, suya kandığı zaman da körleşir.” diyor. Buradan şunu görüyoruz, hadis-i şeriflerde vardır zaten yâni insanın fazla aşırı yemesi bir kere insanı azgınlaştırır. O zaman nefis dizginlenemez hale gelir. Adam bir oturduğu zaman bir kuzu yiyor... Tamam, yâni bu adama gel de sen namaz kılmağa çek, söz dinlet, Allah’ın emrini tuttur... Dinlemez. Nefsine hakim olamaz. Neden?.. Çok yiyor da ondan. Oturduğu zaman şu kadar pilav yiyor, şu kadar tepsi sıyırıyor vs. vs...

Aç olduğu zaman gerçekleri görebilir, düşünebilir ve istenilen yere gelebilir. Bu bir genel kaidedir.

Onun için, Ramazan’ın dışında da çok çok oruç tutar erbâb-ı tasavvuf... Tasavvufî eğitimin yoğun olarak yapıldığı halvet çalışmasında da, her gün oruçlu olunur. İ’tikâfta da her gün oruçlu olunur. Neden?.. Oruç insanı incelttiği için kalbi sâfîleştirdiği için; sâfi olunca da gerçekleri görmesi mümkün olduğu için.

Yâni, cam kirlili olduğu zaman, içerisi dışarıyı görülmez. Silinip sâfîleştiği zaman görünür. Onun gibi.

i. Namazda Yalnız Allah'ı Düşünmek

سَمِعْتُ أَبَا الْفَرَجِ الْوَرْثَانِيَّ يَقُولُ سَمِعْتُ أَبَا
الطَّيِّبِ الْعَكِّيَّ يَقُولُ قَالَ أَحْمَدُ بْنُ أَبِي الْحَوَارِيِّ
قُلْتُ لِأَبِي سُلَيْمَانَ صَلَّيْتُ صَلَاةً فِي خَلْوَةٍ
فَوَجَدْتُ لَهَا لَذَّةً فَقَالَ أَيُّ شَيْءٍ لَدَّكَ مِنْهَا قُلْتُ
حَيْثُ لَمْ يَرِنِي أَحَدٌ فَقَالَ إِنَّكَ لَضَعِيفٌ

حَيْثُ خَطَرَ بِقَلْبِكَ ذِكْرُ الْخَلْقِ

TS. 79/13 (Semi'tü ebe'l-fereci'l-versâniyye,
yekülü: Semi'tü ebe't-tayyibe'l-akkiyye,
yekülü: Kàle ahmedü'bnü ebi'l-havâriyyi, kultü
li-ebî süleymân.)

Ahmedü'bnü'l-Havâriyyi yazılmış, Ahmedü'bnü
Ebî'l-Havârî olacak, atlamış burada, nüshası
olanlar eklesinler. Ahmed ibn-i Ebî'l-Havârî
olduğunu kaç seferdir, yukarıdan beri okuyoruz.
Ebî kelimesi atlanmış. Böyle şeyler kitap
neşredenlerin dikkatinden bazen kaçıyor.

Diyor ki Ahmed ibn-i Ebî'l-Havârî: “Ebû
Süleyman'a dedim ki: (Salleytü salâten fî
halvetin, fevecedtü lehâ lezzeten. Fekâle:
Eyyü şey'in lezzete minhâ? Kultü: Haysü lem
yerenî ehadün. Fekâle: İnneke ledaîfun haysü
hatara bi-kalbike zikrü'l-halki.)

Şimdi Ahmed ibn-i Ebî'l-Havârî, bundan
sözlerini rivâyet eden, o da mutasavvıf, meşhur,

ileride onun hayatı gelir bu kitabın bir yerinde muhakkak. Şimdi o Ebû Süleymân'a demiş ki, talebesi durumunda demek ki.

Demiş ki: (*Salleytü salâten*) “Bir namaz kıldım, (*fî halvetin*) hiç kimsenin olmadığı bir yerde, bir tenhada bir namaz kıldım; (*fevecedtü lehâ lezzeten*) ve bu namazdan zevk aldım, haz duydum.” Yâni, kimse yok.

Sormuş ona Ebû Süleyman: (*Eyyü şey'in lezzeke minhâ?*) “Bu namazdan bu zevki alman ne sebeple oldu, ne sana bu lezzeti verdi?”

Cevaben demiş ki: (*Kultü haysü lem yerenî ehadün*) “Çünkü hiç kimse görmedi beni ya, ondan lezzet duydum.”

Diyor ki: (*Inneke ledaîfün*) “Sen zayıf bir adammışsın be, zayıfsın sen!” Neden?.. (*Haysü hatara bi-kalbike zikrü'l-halki*) “Çünkü gönlüne Allah'tan gayrının, mahlûkatın düşüncesi düşmüş. Madem namaz kılıyordun, başkası beni görmüyor diye düşünüp lezzet duyuyorsun, başkasını düşünüyorsun. Halbuki, Allah'ı düşünerek lezzet duysaydın...”

Soruyor yâni:

“—Lezzeti nerden aldın?”

“—Başkası beni görmediğinden lezzet aldım.”

“—O zaman sen zayıfsın. Çünkü sen orada bile gene gayrıyı, başkasını düşünmüşsün.

Halbuki onu hiç düşünmeyecektin. Konsantre olup sırf Allah'ı düşünecektin, Allah'ın huzurunda olduğunu düşünecektin. Oradan lezzet alsaydın, tamamdı. Ama, madem ki

kimse görmedi diye başka kimseyi düşündün, aklından geçirdin; demek ki sen zayıfmışsın!” diyor.

Ne ince şeyler. Görüyorsunuz yâni bu kişilerin kendilerini kontrollerinde ne kadar dirayetleri var, ne kadar incelikleri var.

j. Razılık Sıfatı

وَبِإِسْنَادِهِ قَالَ أَحْمَدُ سَأَلْتُ أَبَا سُلَيْمَانَ فَقُلْتُ لَهُ
إِذَا خَرَجْتَ الشَّهَوَاتِ مِنَ الْقَلْبِ أَيُّ اسْمٍ يَقَعُ
عَلَيْهِ زَاهِدٌ وَرَعٌ مَازَا قَالَ إِذَا سَلَا
عَنِ الشَّهَوَاتِ فَهُوَ رَاضٍ

TS. 79/14 (Ve bi-isnâdihî kâle ahmedü) Yine aynı rivâyet zinciriyle Ahmed demiş ki... Yâni Ahmedü’bnü Ebî’l-Havârî. (Seeltü ebâ süleymâne, fekultü lehû) “Ebû Süleymân’a bir soru sordum ve ona dedim ki: (İzâ haraceti’ş-şehvâtü mine’l-kalbi eyyü’smin yekau aleyhi? Zâhidün? Veriün? Mâzâ? Kâle: İzâ selâ ani’ş-şehvâti fehüve râdin)

Demiş ki hocasına: (İzâ haraceti’ş-şehvâtü mine’l-kalbi) “İnsanın gönlünden bu arzular gider, hiç bir şeyi, öyle şehvâtı düşünmüyor, öyle şeyler hatırına gelmiyor, gönlünden bunlar çıktı. Böyle gittiği zaman, (eyyü’smin yekau aleyhi) yâni bu gönle ne sıfat verilir? Yâni, bu şehvetleri hiç düşünmeyen, içinden sürüp atmış gönül zâhid midir, veri’ midir?.. Vera’

sahibi mi diyeceğiz, zühd sahibi mi diyeceğiz bu gönüle?.. (Mâzâ?) Yâni bunun ismi ne?.. Yâni hiç şehvet düşünemeyen gönlün sıfatı ne, ismi ne?

(Kâle: İzâ selâ ani'ş-şehvâti) “Şehvetlerden kendisi kurtulmuşsa, sıyrılmışsa, (fehüve râdin) o râzı nefistir. Yâni kendi arzuları yok, Allah ne takdir ederse onun mukadderâtına râzı. Bu razılık sıfatıdır.” diye söylemiş, öyle tavsif etmiş.

k. Dünyalığı Dert Etme!

حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ أَبِي الْخَوَارِزْمِيِّ قَالَ قَالَ أَبُو
سُلَيْمَانَ اجْعَلْ مَا طَلَبْتَ مِنَ الدُّنْيَا فَلَمْ تَظْفَرْ بِهِ
بِمَنْزِلَةٍ مَا لَمْ يَخْطُرْ بِبَالِكَ وَلَمْ تَطْلُبْهُ

TS. 79/15 (Haddesenâ ahmedü'bnü ebi'l-havâriyyi, kâle: Kâle ebû süleymân) Yine başka bir rivâyet zinciriyle, haber Sülemî'ye Ahmed ibn-i Ebî'l- Havârî'den geliyor. Ebû Süleymân dedi ki: (İc'al mâ talebte mine'd-dünya felem tazfer bihî, bi-menzileti mâ lem yahtur bi-bâlîke, ve lem tatlühhu.)

Demiş ki Ebû Süleymân ed-Dârânî Hazretleri: (İc'al) “Yap kıl. (Mâ talebte mine'd-dünya felem tazfer) Dünyalıktan isteyip de eline geçmeyen şeyi, (bi-menzileti mâ lem yahtur bi-bâlîke) kalbine hiç gelmemiş hale getir. (Ve lem tatlühhu) Hiç istememişsin, hiç gönlüne doğmamış gibi bir hale getir.”

Yâni burada neyi demek istiyor?.. Sen dünyalıktan bir şey istemişsin. Meselâ:

“—Yâ Rabbi hayırlı bir eş ver, evleneyim... Bir ev ver de, şu kiradan kurtulayım... Bir araba ver de, ayağım yerden kesilsin filan...”

Duan kabul olmamış. Dua etmişsin, Allah o anda vermeyi münasip görmemiş, vermemiş. Bunu sanki hiç söylememişsin, hiç kalbine gelmemiş, hiç istememişsin gibi yap. Yâni, sil aklından, dert etme demek istiyor.

Çoğu zaman insan, istediği şey olmadığı zaman, içine dert ediyor: “Allah niye vermedi, hadi verse ya...” filan diye. Tabii, vermediğinin üzerinde fazla durduğu zaman, çeşitli rahatsızlıklar başlar.

Yâni niye vermedi Allah?.. İşte vermemeyi uygun görmüş, ondan vermedi. Daha ne istiyorsun? Hani Allah’ın kaderine râzı olacaktın?.. Yâni vermediğini düşünmesi, yavaş yavaş kadere râzı olmama durumuna itebilir onu.

Sonra, tabii o Allah’a arz etti, şunu ver yâ Rabbi dedi, Allah vermedi... “E bir bildiği vardır Rabbimin. Ben hayırlıysa istedim, demek ki vermedi.” diye müsterih olması lâzım. Israr eder de alırsa, belki iyi olmayacak...

Nitekim, Sa’lebe isiminde bir şahıs vardı Peygamber Efendimiz’in zamanında. Rasûlüllah’a geldi, dedi ki:

“—Yâ Rasûlüllah! Çok fakirlik çekiyorum evde, başım dertte fakirlikten, dua et de zengin olayım!”

“—Yâ Sa’lebe, şükürünü edâ edebildiğin az bir mal, senin için çok maldan daha hayırlıdır. Benden zenginlik isteme!” dedi Peygamber Efendimiz.

Gitti, bir müddet sonra geldi:

“—Yâ Rasûlüllah! Ben dayanamıyorum bu yoksulluğa. Sen peygambersin, bana dua et de zengin olayım!”

Dedi:

“—Yâ Sa’lebe, zenginlik sana yaramaz. Sen, şükürünü edâ edebildiğin elindeki malla iktifâ et, o senin için daha hayırlıdır.”

Gene gitti. Bir zaman sonra gene geldi:

“—Dayanamayacağım yâ Rasûlüllah, dua et, zengin olayım.” dedi.

Efendimiz açtı, “Yâ Rabbi, Sa’lebe’nin istediğini kendisine ver!” dedi.

Sa’lebe’nin koyunları doğurmağa, develeri yavrulamağa başladı. Yâni her seferinde de zenginliyor tabii. Satsa para edecek. Çoğalıyor, sürüsü çoğalıyor. Peygamber Efendimiz’in mescidine gelmemeğe başladı, teklemeğe başladı.

“—Nerde Sa’lebe?..

“—Efendim, işte sürüsü biraz çoğaldı da, onlarla meşgul oluyor yâ Rasûlüllah. Onun için gelemiyor.”

“—Yazık oldu Sa’lebe’ye, yazık oldu Sa’lebe’ye...” dedi.

Sonra Peygamber Efendimiz'in mescidine daha seyrek gelmeğe başladı. Sonra cumaları gelmemeğe başladı.

“—Nerede Sa'lebe?..”

“—Yâ Rasûlüllah, sürüleri o kadar arttı ki, öyle bereketlendi ki, buralarda beslemek mümkün olmadığından yaylalara çıkıyor; tabii cuma namazına gelemiyor.”

“—Yazık oldu Sa'lebe'ye...” dedi Peygamber Efendimiz.

Yâni zenginliyor ama memnun olmuyor. Çünkü zenginlik insanı ibadetten ayırıyorsa, namazdan niyazdan ayırıyorsa hayır değil, şer!

Sonra zekât ayeti indi:

خُذْ مِنْ أَمْوَالِهِمْ صَدَقَةً تُطَهِّرُهُمْ وَتُزَكِّيهِمْ بِهَا

(التوبة: ۱۰۳)

(Huz min emvâlihîm sadakaten) [Ey Rasûlüm, onların mallarından zekât al; (tutahhiruhüm ve tüzekkîhim bihâ) bununla onları günahlardan temizlersin, onları arıtıp yüceltirsin!] (Tevbe, 9/ 103) diye zekât ayeti inince, her yere haber gittiği gibi, Sa'lebe'ye de haber gitti.

“—Hadi senin bu kadar sürülerin, develerin, koyunların var; ver bakalım! Şu kadardan şu kadar, şu kadardan şu kadar...”

Veremedi Sa'lebe... Halbuki Rasûlüllah'ın duasıyla sürüsü arttığı halde, zekât miktarı hayvanı veremedi. Geldiler, dediler ki: “—Yâ Rasûlallah! Biz tebliğ ettik ama, Sa'lebe zekât

malını çıkartıp vermedi, bize de biraz ağır konuştu.” filan...

“—Tamam, ona bir daha gitmeyin!” dedi, darıldı Peygamber Efendimiz.

Bir daha hiç gitmediler, hiç zekât istemediler çünkü vermedi, kabul etmedi diye. O da getirmedi.

Sonra Peygamber Efendimiz ahirete irtihal etti, Ebû Bekr-i Sıddîk zamanında geldi, pişman oldu, Rasûlüllah’ın darıldığını anladı, iş işten de geçti tabii. Ebû Bekr-i Sıddîk zamanında geldi, dedi ki:

“—Yâ emîre’l-mü’minîn, ben zekâtımı vermek istiyorum.”

Ebû Bekr-i Sıddîk Efendimiz’in bir sözünü hatırlıyorum: Efendimiz vefat edince, bazı cahil kabileler isyan etmişlerdi, demişlerdi ki:

“—Namaz kılalım, oruç turalım ama, bizden zekât isteme!”

“—Yok!” dedi. “Rasûlüllah zamanında nasıl yapıyorsanız, öyle olacak. Bunu değiştirerseniz, sizinle harbederim. Zekâtı aynı miktarda gene vereceksiniz.” dedi.

Yâni, zekâtı almak için savaşıyor gibi görünür.

Avrupalılar şimdi İslâm Tarihi’ni incelese:

“—Bak bak, İslâm halifesi nasıl?.. İşte bak, ‘İbadet edelim!’ diyorlar, ‘Namaz kılalım, oruç turalım!’ diyorlar; ‘Yok, ille zekât verin!’ diyor. Yâni, ‘Koyun, keçi, deve neyin varsa ondan vereceksin!’ diyor. Bak nasıl mal taraftarı!” derler, öyle sanırlar, değil mi?.. Yâni, herkes

karşısındakini kendisi gibi bilirmiş. Avrupalının yorumu böyle olur. Yâni Ebû Bekr-i Sıddîk Efendimiz maldan vazgeçmiyor, zekâtı almaktan vazgeçmiyor gibi düşünür.

Ama öyle değil! Neden öyle değil? Sa'lebe olayı gösteriyor.

Sa'lebe'ye dedi ki:

“—Peygamber Efendimiz'e sen vermek istedin, almadı. O istediği zaman sen vermedin, o da sana darıldı. Rasûlüllah'ın almadığını ben senden nasıl alırım?.. Almam senin zekâtını!” dedi. Bak, ötekilere “Harb ederim hà!” diyor. Yâni, “Allah'ın emirlerinde tercih yok. Şunu yaparım, bunu yapmam yok.

İlle vereceksin” diyor. Ama, bunun durumunu özel olarak kafasına yerleştirdiği için,

Rasûlüllah buna darıldı diye bunun zekâtını almıyor. “Rasûlüllah'ın almadığı zekâtı ben senden nasıl alırım, almıyorum.” dedi.

Hazret-i Ömer zamanında da alınmadı, ötekiler zamanında da alınmadı, öldü gitti adam, yazık oldu yâni. Madem ki yazık oldu dedi, yazık oldu. Mal yaramadı yâni.

Bunu nereden açtık şimdi?.. Buradaki bir konudan açtık. Yâni bir şey istedin, olmadı mı, onun peşine düşme artık. Hiç düşünmemiş gibi, hiç istememiş gibi ol, sil kafandan. Demek ki, hayırlı olmadığından Allah vermedi. Kafana takıp da itiraz etme!

Hani bak bu mal istedi, zenginlik istedi, yaramadı işte. Bak helâk oldu, mahvoldu. Böyle de olabilir, başka sebeple de olabilir. Yâni, “Verirse, verirdi, vermedi. Kafana takma

artık. Sil kafandan onu, gönlüne dert etme!” diyor Ebû Süleyman Hazretleri. Bir tecrübeye dayanıyor kendisinin bu fikri.

I. Aile Sorumluluğu

حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ أَبِي الْحَوَارِيِّ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا
سُلَيْمَانَ يَقُولُ الْعِيَالُ يُضْعِفُونَ يَقِينَ صَاحِبِ
الْيَقِينِ لِأَنَّهُ إِذَا كَانَ وَحْدَهُ فَجَاعَ فَرِحَ وَإِذَا كَانَ لَهُ
عِيَالٌ فَجَاعُوا طَلَبَ لَهُمْ وَإِذَا جَاءَ الطَّلَبُ فَقَدْ

ضَعُفَ الْيَقِينِ

TS. 80/16 (*Haddesenâ ahmedü'bnü ebî'l-havârî, kâle: Semi'tü ebâ süleymâne yekülü*) Başka kişilerden gelen rivayete göre gene Ahmed ibn-i Ebî'l-Havârî dedi ki: Ebû Süleyman Hazretleri'nin şöyle dediğini duydum: (*El-iyâlü yud'ifûne yakîne sâhibi'l-yakîn. Li-ennehû izâ kâne vahdehû, fecâa feriha; ve izâ kâne lehü iyâlün, fecâu talebe lehüm. Ve izâ câe't- talebü fekad daufe'l-yakîn.*)

Demiş ki Ebû Süleymân:

(*El-iyâl*) “Aile fertleri, hanım, çoluk çocuk, (*yud'ifûne yakîne sâhibi'l-yakîn*) yakîn sahibi insanın yakînini zayıflatır. Evlat, aile, çoluk çocuk, ev bark kişinin, yakîn sahibinin yakînini zayıflatır.”

Yakîn ne demek? Şeksiz, sağlam iman demek. Yakîn kelimesini de karıştırıyorlar. Ben burada kelimeler üzerinde çok izahat veriyorum, bunları iyice not edin!.. Yakîn, Arapça'da

bir başka mânâsı vardır, Türkçe’de bir başka mânâsı vardır. Arapça’da yakîn ne demek? Şeksiz, şüphesiz inanmak, bilmek demek. Yâni tereddüt yok, şek yok, öyle inanmak. İlme’l-yakîn, ayne’l-yakîn, hakka’l-yakîn diyoruz. Bu yakîn diye “i”si uzundur.

Bir de Türkçe’de yakın var. Şu ev uzak, şu ev yakın. Yâni buraya mesafesi az mânâsına. Bu yakın, Türkçe. Ötekisi Arapça...

Yâni yakîn, sağlam iman demek. Sağlam, şeksiz, tereddütsüz iman demek.

Bunu bazıları bilmiyor. Meselâ o adamı yakînen tanıyorum ne demek? Sanıyor ki yakından tanıyorum diyor. Hayır, yakînen tanıyorum demek yâni o adamı şeksiz, şüphesiz, içini dışını tam biliyorum demek. Yakînen, bu demek. Yoksa yakından tanıyorum... Tanımanın yakından, uzağından, yaklaşıp ne olacak kalbini bilemedikten sonra. İstersen kulağına kalbini koy. Yâni yaklaştın da ne olacak?.. Şu kadar mesafe var, bu kadar var... İstersen kulağını koy. Yâni adamın kalbini mi karıştıracaksın? Zihninden geçeni mi bileceksin?.. Yakından tanıyorum... Uzaktan tanımak, yakından tanımak... Öyle değil. Yakînen tanıyorum: Yâni şeksiz, şüphesiz onun şöyle olduğunu, dürüst olduğunu veya şöyle olduğunu, böyle olduğunu biliyorum demek yâni.

Yakîn kelimesi bir Arapça’da, bir Türkçe’de var. Bazen böyle harfleri aynı olan kelimeler vardır, başka başka dillerde.

Bir misal daha vereyim, perçinlensin: Şehr kelimesi, şehir, şeh. Şe-he-re harfi, şeh. Farsça’da il demek, il veya ilçe, belde demek. Yâni insanların oturduğu yer mânâsına şehir.

İstanbul şehri, Edirne şehri, Tahran şehri gibi. Arapça'da ise ay demek. Şehr-i Ramazan, şehr-i Receb, şehr-i Muharrem... Burada ay demek. Yâni ikisi de şehir ama, Farsça'da il demek, belde demek, Arapça'da ay demek, otuz günlük zaman dilimi demek. Görüyorsunuz harfleri aynı, mânâları farklı kelimeler.

Her dilde böyledir. Yâni İngilizce'de bir kelime vardır, Türkçe'de sen onu söylersin, kıs kıs kıs güler çoluk çocuk. Neden? Türkçe'de başka mânâyâ geliyor o söz. Onun akli oraya kayar, sınıfta bir kıkırtı, gülme filan başlar. Halbuki şey... Her dilin kendine göre anlamı var.

Demek ki çoluk çocuk, sağlam iman sahibi insanın imanını zedeler, zayıflatır. Neden?.. (Li-ennehû izâ kâne vahdehû fecâa, feriha) “Çünkü tek başına oldu mu, acıktı mı, derviş sevinir.” Bak sevinirmiş. Biz bunu da buradan öğreniyoruz. Yâni derviş, aç kaldı mı sevinirmiş: “—Vay gene acıktım, el-hamdü lillâh, midem boşaldı, kalbim nurlandı.” filân diye. (Feriha) Sevinir diyor.

(Ve izâ kâne lehû iyâlün) “Ama çoluk çocuğu varsa, (fecâu) onlar acıkırlarsa, cıyıklamağa başlarsa, vıyıklamağa başlarsa; (talebe lehüm) onlar için ister o zaman...”

Şâir diyor ya:

Vîrân olası hânede evlâd ü iyâl var.

“Ben seni medh etmezdim, bu şiiri sana yazmazdım, seni göklere çıkartmazdım ama, ne yapacaksın ki evde çoluk çocuk var. Bahşişine tamahen, öyle sen aslansın, kaplansın diye yazıyorum ama, kedi bile değilsin.”

(Fecâu talebe lehüm) “Çocuklar acıktı mı, onlar için ister adam, derviş o zaman ister. (Ve izâ câe't-talebü fekad daufe'l-yakîn) İstek oldu mu, istemek oldu mu yakîn zayıflamış demektir.

Yakîn sahib olan bir insan bu duyguların üstündedir. Ama, çoluk çocuğu oldu mu, onlar için ister, o zaman yakîni azalır.” demiş.

Doğru, ama insan olgunlaşmalı, bunun üstüne çıkmalı!.. Yâni, çoluk çocuk sahibi olmak, Peygamber Efendimiz'in sünnetidir. Çoluk çocuk sahibi olup da, bu duyguları yakalayabilmeli, daha yukarı çıkabilmeli!..

Nitekim bir hadis-i şerif var, Râmûzü'l-Ehâdis'te geçiyor.

Diyor ki:²

طُوبَى لِمَنْ بَاتَ حَاجًّا وَأَصْبَحَ غَازِيًا رَجُلٌ مَسْتُورٌ
ذُو عِيَالٍ مُتَعَفِّفٌ قَانِعٌ بِالْيَسِيرِ مِنَ الدُّنْيَا يَدْخُلُ
عَلَيْهِمْ ضَاحِكًا وَيَخْرُجُ عَنْهُمْ ضَاحِكًا فَوَالَّذِي
نَفْسِي بِيَدِهِ إِنَّهُمْ هُمُ الْحَاجُّونَ الْغَازُونَ فِي سَبِيلِ
اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ

(الديلمى عن أبى هريرة)

RE. 314/1 (Tübâ li-men bâte hâccen ve esbaha gâziyen) [Hacı olarak yatan ve gâzi olarak kalkan kimseye ne mutlu!

² Deylemî, Müsnedü'l-Firdevs, c.II, s.444, no:3923, Ebû Hüreyre RA'dan. Kenzü'l-Ummâl, c.III, s.392, no:7099; Câmiü'l-Ehâdis, c.XIV, s.136, no:13963.

(Racülün mestûrun zû-iyâlin müteaffifin) Öyle bir kimsedir ki, çoluk çocuğu vardır, mahcubdur, iffetlidir; (kàniin bil-yesîri mine'd-dünyâ) dünyadan aza kanaat eder.]

(Yedhulü aleyhim dâhiken) “Evine çok şey getirmemiş bile olsa, gülerek girer. Çoluk çocuğuyla gülerek konuşur. (Ve yahrucü minhüm dâhiken) Sabahleyin de evinden gülerek ayrılır.” Yâni mutlular... Azıcık bir şey var evde, yiyecekleri, içecekleri az, teneke bir kulübede oturuyorlar ama, adam eve gülerek geliyor, çoluk çocuğu seviyor, şakalaşüyor; evde bir sevinç, neşe havası oluyor. Giderken de öyle gidiyor.

(Fev'e'llezî nefsi bi-yedihî) [Nefsim kudret elinde olan Allah'a yemin ederim ki,] (Innehüm hümü'l-haccûne'l-gazûne fî sebîli'llâh) İşte bunlar Allah yolunda hacceden kimseler gibidir, gazâ eden kimseler gibidir.” diyor. Yâni, böyle güleç yüze evinin, evlâdü iyâlinin problemlerini çözmek için gidip çalışan; akşam eve gülerek gelen, sabah giderken gülerek giden; yâni geçim sıkıntısını ev halkına aksettirmeyen, evinde güleç yüzlü olan kimse...

Muhterem kardeşlerim! Ben, bizim dervişlerin şikâyetlerini duyuyorum. İşte böyle böyle kâğıtlar geliyor bana on tane, yirmi tane, elli tane, yüz tane; görüyorsunuz... İşte kimisi aile problemini anlatır... Normal tabii, biz de bildiğimizi onlara söylüyoruz. Ben istiyorum ki bazen, bir evlilik kursu açayım. Yâni, evlilikte kocanın vazifeleri nedir, kadının vazifeleri nedir; herkes öğrensin.

Şimdi mücahid bir hanım, kitaplar yazmış, üüff öyle aslan gibi bir hanım... Mücahid bir bey... Bey sakallı, hanım çarşafı, her türlü dış görünüm ortada... Geçimleri yok, birbirlerine itaatleri yok. Hanımı beye itaat etmez. Bozuşmuşlar, ayrılmışlar, darılmışlar, mahkemelik olmuşlar...

E ne oldu? İslâmî değil ki bu!.. İslâm'da bu yok ki... Yâni kadın kocasını boşasın diye mahkemeye vermesi, evine haciz göndermesi yok ki. Ne oldu senin yazdığın kitaplar, ne oldu senin örtündüğün çarşaf, ne oldu senin mücâhideliğin?.. Yâni bilmiyorlar.

Bak burada hadis-i şeriflerde, Peygamber SAS Efendimiz'in bize tarif ettiği insan: Fakir bile olsa fakirliğinin ızdırabını, kazanmanın meşakkatini ev halkına aksettirmiyor. Evine gülerek giriyor, basit bir şey getirmiş, yiyorlar muhabbetle, şakalaşıyorlar, bilmem ne filan... Beyin hanımıyla şakalaşması sevaptır. Hadis-i şerifte var. Oynaması, şakalaşması sevaptır. Çoluk çocuğunu öpüp sevmesi, okşaması sevaptır.

Peygamber Efendimiz torunlarıyla ilgilenirdi, oynardı. Yâni büyüklerin hayatlarını böyle incelediğiniz zaman evde böyle kaşlar çatık, herkes somurtuk, böyle mahkeme duvarı gibi filan değil yâni.

Başka insanları üzmemek, gönül almak meselesi var. Erkek insan, kendisinin çektiği ıstırabı niye başkasına da çektirsin?.. Kazanmak zor, tamam. Ama, o işin meşakkati orada kalır. Sen eve gelirsin, er gibi, merdâne girersin, hiç belli

etmezsin, gık demezsin. Kol kırılır, yen içinde kalır. Belli etmezsin; çoluk çocuğun da yer, içer, onları da memnun edersin. Çünkü o sana bağlanmış, hayatını sana bağlamış; bu çocuklar da sana emanet... İşte bunları bilmiyorlar.

Bir çok kimse bu gibi meseleleri bilmiyor. Yâni hadis-i şerife göre bir kocanın nasıl olması lâzım?.. Hadis-i şerife göre bir ev hanımının nasıl olması lâzım?.. Bilinmiyor bunlar. Onun için de, iki taraf da müslüman, haydiii mahkemede, boşanma davası... Acaip şeyler oluyor yâni.

m. Nefis Muhasebesinin Önemi

وَبِهِ قَالَ أَبُو سُلَيْمَانَ أَبْلَغَ الْأَشْيَاءِ فِيمَا بَيْنَ اللَّهِ
وَبَيْنَ الْعَبْدِ الْمُحَاسَبَةُ

TS. 80/17 (Ve bihî kâle ebû süleymân) Aynı rivayet zinciriyle Ebû Süleyman Hazretleri buyurdu ki: (Eblağü'l-eşyâi fîmâ beyna'llâhi ve beyne'l-abdi ve'l-muhâsebetü) “Kulla Allah arasındaki şeylerin en güzeli, olgunu, uygunu muhasebedir. Yâni kulu Allah’a yaklaştıran, kulla Allah arasındaki işlerin en ulaştırıcı olanı muhasebedir.”

Muhasebe ne demek?.. Kişinin kendi kendisini, hesabını düşünmesi demek. Bugün çıktım evden, akşama kadar ne yaptım?.. Sevaplı mı iş işledim, günahlı mı iş işledim? Namazları kıldım mı, haramlardan korundum mu, sevaplı işleri işledim mi, ömrümü hayırlı geçirdim mi, geçirmedim mi?..

Ne diyoruz bu gibi kendi kendisini kontrol etmesine insanın? Nefis muhasebesi diyoruz. Kendisinin muhasebesini yapması. Büyüklerimiz bize tavsiye etmiş bunu:³

وَزِنُوا أَعْمَالَكُمْ قَبْلَ أَنْ تُوزَنُوا حَاسِبُوا أَنْفُسَكُمْ

قَبْلَ أَنْ تُحَاسَبُوا

(Hàsibû enfüseküm kable en tühàsebû)
“Ahirette, Mahkeme-i Kübrâ’da hesaba çekilmezden önce bu dünyadayken kendinizi hesaba çekin!” buyurmuşlar. İşte kulu Allah’a yaklaştıran işlerin en hızla yaklaştıranı muhasebedir. Sabah akşam insan kendi kendisini sîgaya çekecek, hesaba çekecek, yaptığı işleri gözden geçirecek.

Medine’de adam mücavir olmuş, ikâmet ediyor. Peygamber Efendimiz’in türbesine:

“—Es-selâmü aleyke! Es-salâtü ve’s-selâmü aleyke yâ rasûla’llâh!” diye varınca, oradan:

³ Tirmizî, Sünen, c.VIII, s.499, no:2383; İbn-i Ebî Şeybe, Musannef, c.VII, s.96, no:34459; Abdullah ibn-i Mübârek, Zühhd, c.I, s.103, no:306; İbn-i Esîr, Üsdü’l-Gâbe, c.I, s.828; İbn-i Asâkir, Târih-i Dimaşk, c.XXXIV, s.314; Ebû Nuaym, Hilyetü’l-Evliyâ, c.I, s.52; Ebû Abdurrahman es-Sülemî, Tefsir, c.I, s.384, İsrâ, 17/16; İbn-i Ebi’d-Dünyâ, Muhâsebetü’n-Nefs, c.I, s.22, no:2; Hz. Ömer RA’dan.

İbn-i Asâkir, Târih-i Dimaşk, c.XXX, s.302; Hz. Ebûbekir RA’dan.

Kenzü’l-Ummâl, c.XVI, s.188, no:44203; Câmiü’l-Ehâdîs, c.XXVI, s.433, no:29408.

“—Ve aleyküm selâm!” diye cevabını duymış.

Sonra duymaz olmuş bir gün. Aklı başından gitmiş. “Yâ ben ne yaptım da duymaz oldum?” diye başlamış düşünmeye.

Memleketten birileri gelmiş, onlarla oturmuşlar, konuşmuşlar. Olmadık bir laf söylemişler, Rasûlüllah’ın darılacağı bir şey olmuş da, ondan duymaz olmuş. Ama onu iki üç defa aramış, taramış, sabahtan akşama ne yaptım diye; sonradan bulmuş. İşte yâni selâm kesilince değil de, insan her zaman, her gün oturup kendisini hesaplamalı!..

Bir ara bizim evlerde modaydı, bir zamanın modası oluyor bu: “—Bu gün Allah için ne yaptın?” diye levhalar vardı.

Evlere yazılmıştı. Şimdi bilmiyorum, başka şeylerin modası oluyor bazen. “Bu gün Allah için ne yaptın?..” Bu güzel bir şey, yâni muhasebenin hatırlanması. Onu böyle oturma odasında, tam senin oturduğun yerin karşısına asacaksın. Kaşını kaldırdın mı, o levha sana soracak:

“—Bu gün Allah için ne yaptın, söyle bakalım!”

Ben bir de buna, ikinci bir şeyi uygun görmüştüm, latîfe yollu arkadaşlara söylemiştim: Sabahleyin de, “Bu gün Allah için ne yapacaksınız?” diye sorsun. Kapının çıkışına, tam şöyle dış kapının oraya kocaman bir levha:

“—Bak şimdi kapıdan dışarıya çıkıyorsun, bugün Allah için ne yapacaksınız?..”

Çünkü iş işten geçtikten sonra, “Vah, günah işledim!” diye akşam nedamet çekmektense sabahleyin sevapları hesaplayıp çıkmak daha etkili gibi geldi bana.

Onun için, bir levha çıkış kapısına, çıkarken göreceğiniz bir yere:

“–Dışarı çıkıyorsun, bu gün Allah için ne yapacaksınız?” diye sorun kendinize.

Bir de giriş kapısına ve oturduğunuz zaman karşınızda:

“–Bu gün Allah için ne yaptın be adam?” diye sana soru soran bir levha olursa, iyi olur.

[Mehmet Amca’ya sordu:]

“–Nerede keselim?.. Yeter mi?”

“–Bilmiyorum Efendim, siz bilirsiniz.”

“–Senin kasetlerine göre ayarlamak istiyorum ben...”

“–Tamam Efendim!”

Burada paragraflar bitti zâten, 18’e geldik. Mehmed Efendi Amcamız ne derse, öyle olacak.

Fatihâ-i Şerife mea’l-besmele...

Prof. Dr. Mahmud Es’ad COŞAN

03. 07. 1993 - İstanbul

[Bütün TASAVVUF SOHBETLERİ’ne PDF olarak ulaşmak için tıklayınız.](#)

SERVER
Kürsü